

TA'LIM MUASSASASIDA RAHBAR FAOLIYATINING SAMARADORLIGI VA UNI OSHIRISH OMILLARI

Sharapova Feruza Shoyusupovna

Yangiyo'l tuman 2-son texnikumi O'quv ishlar bo'yicha direktor o'rinbosari

Email: feruza.sharapova197107@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur tezisda ta'lim muassasalarida rahbar faoliyatining samaradorligi tushunchasi, uning pedagogik jarayon sifatiga ta'siri hamda samaradorlikni oshirishga xizmat qiluvchi asosiy omillar tahlil qilinadi. O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar kontekstida zamonaviy rahbar shaxsiga qo'yilayotgan talablar, boshqaruv kompetensiyalari, strategik fikrlash, innovatsion yondashuv va jamoa bilan ishlash ko'nikmalarining ahamiyati yoritib beriladi. Shuningdek, ta'lim muassasasi rahbarining tashkiliy, metodik va ma'naviy-axloqiy faoliyati samaradorligini ta'minlash masalalari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan asoslab beriladi. Tezisda milliy va xorijiy tadqiqotlar tahliliga tayanilgan holda, rahbarlik faoliyatining samaradorligini oshirish bo'yicha xulosalar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: ta'lim muassasasi, rahbar faoliyati, boshqaruv samaradorligi, ta'lim islohotlari, pedagogik menejment.

Hozirgi globallashuv sharoitida ta'lim tizimi jamiyat taraqqiyotining yetakchi omillaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Ta'lim sifati esa bevosita ta'lim muassasasini boshqarish samaradorligiga, ayniqsa, rahbar shaxsining kasbiy kompetensiyasi, boshqaruv madaniyati va liderlik fazilatlariga bog'liqdir. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda ta'lim tizimini tubdan isloh qilish, uni xalqaro standartlarga moslashtirish, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ushbu jarayonda ta'lim muassasasi rahbarining roli yanada kuchayib, undan nafaqat ma'muriy boshqaruv, balki strategik rejalashtirish, innovatsion tashabbuslarni ilgari surish va jamoani rivojlantirish kabi vazifalarni samarali bajarish talab etilmoqda.

Ta'lim muassasasida rahbar faoliyatining samaradorligi, avvalo, uning boshqaruv jarayonini to'g'ri tashkil eta olish qobiliyatida namoyon bo'ladi. Samarali rahbar ta'lim muassasasining maqsad va vazifalarini aniq belgilaydi, jamoaning salohiyatini to'g'ri baholaydi hamda mavjud resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlaydi. Shu bilan birga, rahbar pedagogik jarayonning mazmun-mohiyatini chuqur anglagan holda, o'qituvchilar faoliyatini muvofiqlashtiradi, ularning kasbiy rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratadi. Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, rahbarning pedagogik bilim va

boshqaruv ko'nikmalariga ega bo'lishi ta'lim muassasasida ijobiy psixologik muhit shakllanishiga xizmat qiladi (Bush, 2020).

O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar, jumladan, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunning yangi tahriri, uzluksiz ta'lim tizimini rivojlantirish, raqamli ta'lim texnologiyalarini joriy etish hamda ta'lim muassasalari faoliyatiga baholashning zamonaviy mexanizmlarini kiritish rahbar faoliyatiga bo'lgan talablarni sezilarli darajada oshirdi. Endilikda ta'lim muassasasi rahbari faqat ijrochi emas, balki tashabbuskor, innovator va lider sifatida faoliyat yuritishi lozim. Bunday rahbar ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqadi, jamoani umumiy maqsad sari safarbar etadi va o'z faoliyatida shaffoflik hamda hisobdorlik tamoyillariga amal qiladi.

Rahbar faoliyatining samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biri bu boshqaruv kompetensiyalaridir. Boshqaruv kompetensiyalari rahbarning rejalashtirish, tashkil etish, motivatsiya berish, nazorat qilish va tahlil qilish qobiliyatlarini o'z ichiga oladi. Ta'lim muassasasida ushbu kompetensiyalarning to'g'ri qo'llanilishi pedagogik jarayonning uzluksizligi va sifatini ta'minlaydi. Masalan, motivatsiya jarayonida rahbar o'qituvchilarni moddiy va ma'naviy rag'batlantirish usullaridan samarali foydalansa, jamoada mehnat unumdorligi oshadi va ijodiy muhit shakllanadi (Mintzberg, 2019).

Shuningdek, rahbarning kommunikativ madaniyati ham uning faoliyati samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim muassasasida turli manfaat va qarashlarga ega bo'lgan pedagoglar, o'quvchilar va ota-onalar bilan samarali muloqot olib borish rahbardan yuqori darajadagi psixologik va ijtimoiy ko'nikmalarni talab etadi. Ochiq va konstruktiv muloqot muhitini yaratgan rahbar jamoada ishonch va hamkorlikni mustahkamlaydi, bu esa ta'lim muassasasining umumiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy ta'lim muassasasi rahbarining samaradorligi innovatsion faoliyat bilan ham chambarchas bog'liqdir. Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni joriy etish, masofaviy ta'lim shakllarini rivojlantirish va ta'lim jarayonini avtomatlashtirish bo'yicha keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda. Ushbu jarayonda rahbar innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlovchi, o'qituvchilarni yangi pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirishga undovchi shaxs sifatida namoyon bo'lishi zarur. Innovatsion yondashuvni qo'llagan rahbar ta'lim muassasasining raqobatbardoshligini oshiradi va uning jamiyatdagi nufuzini mustahkamlaydi.

Rahbar faoliyatining samaradorligini oshirish omillari orasida kadrlar bilan ishlash tizimini takomillashtirish alohida ahamiyatga ega. Ta'lim muassasasida pedagog kadrlarni tanlash, joy-joyiga qo'yish, ularning malakasini oshirish va kasbiy rivojlanishini ta'minlash rahbarning muhim vazifalaridan biridir. O'zbekiston Respublikasida pedagog kadrlarning malakasini oshirish tizimini modernizatsiya qilish bo'yicha qabul qilingan

qarorlar rahbarlardan ushbu jarayonga faol yondashuvni talab etadi. Malakali va motivatsiyalangan pedagoglar jamoasi mavjud bo'lgan ta'lim muassasasida ta'lim sifati yuqori bo'lishi tabiiydir.

Rahbar faoliyatining samaradorligini oshirishda tashkiliy omillar muhim o'rin tutadi. Tashkiliy boshqaruv tizimining aniq yo'lga qo'yilishi, vakolat va mas'uliyatlarning adolatli taqsimlanishi hamda ichki nazorat mexanizmlarining samarali ishlashi ta'lim muassasasi faoliyatida barqarorlikni ta'minlaydi. Rahbar tomonidan ishlab chiqilgan ichki me'yoriy hujjatlar, rivojlanish strategiyalari va yillik rejalar ta'lim muassasasining maqsadli faoliyat yuritishiga xizmat qiladi. Ilmiy tadqiqotlarda qayd etilishicha, strategik rejalashtirishni amalga oshirgan ta'lim muassasalari qisqa vaqt ichida yuqori natijalarga erishmoqda (Bush, 2020).

Rahbar faoliyatining samaradorligi ko'p jihatdan uning shaxsiy fazilatlari va ma'naviy-axloqiy qiyofasi bilan ham belgilanadi. Ta'lim muassasasi rahbari jamoa uchun nafaqat boshqaruvchi, balki ma'naviy yetakchi sifatida ham namuna bo'lishi zarur. Halollik, adolat, mas'uliyat, tashabbuskorlik va fidoyilik kabi sifatlar rahbar obro'sini mustahkamlaydi hamda jamoada sog'lom muhit shakllanishiga zamin yaratadi. O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar rahbarlardan yuksak ma'naviy mas'uliyatni talab etib, ta'lim-tarbiya jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'un holda singdirishga undamoqda (O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yildagi qarorlari).

Rahbar samaradorligini oshirishda pedagogik monitoring va tahlil tizimining yo'lga qo'yilishi ham muhim ahamiyatga ega. Ta'lim jarayonining holatini muntazam tahlil qilish, o'quvchilar bilim darajasi va o'qituvchilar faoliyati natijalarini baholash rahbarga o'z vaqtida to'g'ri qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Monitoring natijalariga asoslangan boshqaruv yondashuvi ta'lim sifati oshishiga xizmat qilib, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi (Mintzberg, 2019).

Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimida raqamlashtirish jarayonlari jadal sur'atlarda amalga oshirilmoqda. Elektron kundalik va jurnal tizimlari, onlayn baholash platformalari hamda masofaviy ta'lim texnologiyalari ta'lim muassasasi rahbaridan raqamli savodxonlik va innovatsion boshqaruv yondashuvini talab etmoqda. Raqamli texnologiyalarni boshqaruv jarayoniga muvaffaqiyatli joriy etgan rahbar ta'lim muassasasida shaffoflikni ta'minlaydi, byurokratik to'siqlarni kamaytiradi va ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Shuningdek, rahbar faoliyatining samaradorligini oshirishda ota-onalar va mahalla bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish muhim omil hisoblanadi. Ta'lim muassasasining ochiqqligi va ijtimoiy sheriklikka tayangan boshqaruv modeli jamiyat ishonchini mustahkamlaydi. O'zbekiston sharoitida "maktab – oila –

mahalla” hamkorligi ta’lim sifatini oshirishda muhim mexanizm sifatida e’tirof etilib, rahbar ushbu tizimni muvofiqlashtiruvchi asosiy subyekt hisoblanadi (Karimov, 2018).

Xulosa qilib aytganda, ta’lim muassasasida rahbar faoliyatining samaradorligi ta’lim sifatini ta’minlovchi asosiy omillardan biridir. Zamonaviy rahbar chuqur pedagogik bilimga, rivojlangan boshqaruv kompetensiyalariga, innovatsion fikrlash qobiliyatiga va yuksak ma’naviy fazilatlarga ega bo’lishi zarur. O‘zbekiston ta’lim tizimida olib borilayotgan keng ko‘lamli islohotlar ta’lim muassasasi rahbaridan faol, tashabbuskor va mas’uliyatli bo’lishni talab etadi. Rahbar faoliyatining samaradorligini oshirish orqali ta’lim muassasasining raqobatbardoshligi kuchayadi, ta’lim sifati yaxshilanadi va jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo‘shiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bush, T. (2020). *Theories of educational leadership and management*. London: Sage Publications.
2. Mintzberg, H. (2019). *Managing the myths of health care*. Oakland, CA: Berrett-Koehler Publishers.
3. Karimov, I. A. (2018). *Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch*. Toshkent: Ma’naviyat nashriyoti.
4. O‘zbekiston Respublikasi. (2020). *Ta’lim to‘g‘risidagi Qonun*. Toshkent.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022). *Ta’lim tizimini rivojlantirishga oid qaror va farmonlar to‘plami*. Toshkent.